

1071504

מספר מערכת:

מתבטא במוטיבים של הכנסת אורחים, התרברבות והתפארות עצמית, מריבות ותככים בין אחים, בורות מים, תדמית האשה כבעלת מזימות, כבוד המשפחה, ועוד.

דומה הדבר, שמוחמד נקלע בין שתי מגמות סותרות: מצד אחד, אם היה מספר את סיפור יוסף כצורתו במקרא, הרי שהיה בכך העתקה גרידא בלא שום חידוש. מצד שני, אם היה משנה את הסיפור מעיקרו, היה נחשד בסילוף הדברים. מספר מוכשר היה מתגבר על קושי זה בעזרת אמנות הסיפור ובהעשרתו על-ידי תוספת עומק, כפי שהדבר נעשה לפרקים בחלק מהמדרשים. אולם מוחמד לא היה מוכשר דיו לצורך זה. היה לו דמיון חי, אך לא כשרון יצירת-אמנותי. הדמויות שעיצב רדודות, האפיוזורות שבסיפור אינן נקשרות זו בזו בקשר אמיץ והגיוני. מוחמד גם לא השכיל לשמור על המתח הדרמאטי של הסצינות השונות. למשל, בתיאור המיפגש של יוסף ואחיו, חסרים בסיפור שבקוראן יסודות המתח, האכזבה והדרמה האנושית המתפתחת.³⁹

יחד עם זאת, היה לפני מוחמד אוצר בלום של תוספות לסיפור המקראי במסגרת של מסורות פרשניות ומדרשיות קדומות. אוצר זה איפשר למוחמד להעשיר, לעתים, את סיפורו. ההבדל הוא בכך, שחכמי היהודים ראו במסורות אלה מערכת מקבילה ומלווה למקרא, אך הם לא הכניסו אותן לגוף הסיפור המקראי. לעומתם ראה מוחמד במסורות אלה חלק אורגאני של הסיפור ושילב אותן בגוף הסיפור.⁴⁰

אמנות ומשמעות בנאום אביגיל

מאת

חיה פייגנברויס — בן איון

מבוא

נאום אביגיל הוא מלאכת מחשבת ריטורית,¹ מרקם של אסתטיקה ותבונה. אביגיל מתאמצת למנוע את דוד מלפגוע בבני ביתה. לשם כך היא מגייסת תבונה פסיכולוגית עמוקה של נפש האדם עם וירטואוזיות מילולית. יש בדבריה זיקות אל הנאמר בפרק כ"ה ורמיזות אל מחזור הסיפורים הצמוד אליו (פרקים כ"ד—כ"ו), ואל המרחב המקראי כולו.

הרעיונות מובנים האחד במשנהו בתיחכום, שהוא לעתים נרמז ורומשמע. השפה נשגבה והיא נעה בין שירה לפרוזה שקולה. אביגיל עושה שימוש בפתגמים חכמתיים² ואמצעים אמנותיים כגון: הדימוי, האליטרציה והתקבולת. יופיו ומליצתו של הטכסט יוצרים רושם של שלמות, שיש בה כדי להביא את המעיין בו לדרוש את מה שאין בו, ולאנוס על הטכסט שלמות אמנותית מוחלטת שאינה בנמצא.³

אנו נבקש לעמוד על טיבו, מבנהו ואמצעיו האמנותיים של הנאום, באמצעות ניתוח ספרותי הסומך על שיטת "הקריאה ההדוקה"⁴. נבחן את זיקותיו הענייניות והלשוניות לפרק כ"ה ולמרחב העריכתי שבו הוא נתון; נבקש ללמוד על המסר שלו, במה כוחו גדול ומה הוא סוד אישיותה ומניעיה של אביגיל.

ניתוח בשיטת הקריאה ההדוקה.

פסוק כ"ד: "בִּי אֲנִי אֲדַבֵּר וְתִדְבֹר נָא אִמְתָּךְ בְּאוֹנֶךָ וְשָׁמַע אֶת דְּבַרֵי אִמְתְּךָ".

1: במחקר יש לקביעה זו הסכמה רחבה, להוציא עבודת ראשונים הרואה בו העדר סדר ולוגיקה. ראה שולץ (1991:137).

2: על אופי הנאומים במקרא ראה ויסמן (תשמ"ט: 338-375).

3: כך למשל רואה פולקמן בנאום שני חלקים בעלי סימטריה מבנית מושלמת כשבכל חלק הוא מוצא 71 מילים ו-11 שורות (1981:497), וכן קלאוס הטוען לראות בטכסט מבנה קורקדי משוכלל (1990:71).

4: ראה בעניין זה זקוביץ (תשמ"ה:15-16).

39. טורי (הנ"ל בהע' 2), עמ' 107-108.

40. ש' זאוי (הנ"ל בהע' 3), עמ' 31.

אביגיל פותחת בלשון רהוטת וצורית,⁵ כשהיא מאשימה את עצמה בדחייתם ועלבונום של נערי דוד: "בִּי אֲנִי אֲדֹנֵי הָעוֹן". היא כופלת את מילותיה הראשונות על מנת למקד את תשומת לבו של דוד אליה, שהרי המפגש עימו, כשהוא נסער ונחרץ בדרכו אל נבל, אינו מצב נוח להיזכרות. הכפילות הלשונית משקפת גם את התרגשותה מהמעמד והמהשימה שנשלה על עצמה. בתקבולת כיאסטית נמלצת היא מבקשת להשמיע את דבריה:

"ותדבר נא אמתך

ושמע⁶ באזנך

את דברי אמתך"

אביגיל נוקטת לשון נימוסין רווחת, אך מפליגה בשימושיה בה: "בִּי...אֲדֹנֵי"⁷, "תדבר נא"⁸. היא פונה לדוד בגוף שלישי — "ישים", ויוצרת על ידי כך ריחוק שבנימוס.⁹ היא מכנה עצמה בכינוי של עליבות — "אמתך", אך דוד היא מכנה "אֲדֹנֵי", פנייה שהיא חוזרת עליה שלושיעשרה פעמים במהלך נאומו.¹⁰ כינויי הכניעה הם רק אמצעי ריטורי, שכן אביגיל מצטיירת כאישה חזקה ועצמאית.¹¹ השימוש במילה "עוֹן"¹² מלמדת שסירובו של נבל לבקשת דוד, הוא בעיניה מעשה של חסא ופשע. בנטילת העוון על עצמה, מנסה אביגיל להעביר את כעסו של דוד על נבל אליה, ובכך לפתוח זירת עימות חדשה, ממנה היא מקווה לצאת כשירה על העליונה. פסוק כה: "אל נא ישים אֲדֹנֵי את לבו אל איש הבליעל הזה על נבל,

כי כשמו פְּךָהוא, נבל שמו ונבלה עמו,

ואני אמתך לא ראיתי את נערי אדני אשר שלחת".

אביגיל מנסה להרגיע את רוחו הנסערת של דוד. ראש לכל היא אומרת שאל לו לדוד להתייחס לאדם שלילי כנבל. היא מכנה את בעלה בכינויים קשים, המאפיינים אותו כרשע גמור לפי כל אמות מידה מקראיות: "איש הבליעל"¹³, "נבל" ו"עושה נבלה". היגדים אלה שלה מוצאים הר לחיזוקם בהצגת הדברים, שם קובע המספר בדרך האיפיון הישיר, כי האיש: "קשה ורע מעללים" (ג). גם הנער המגיד לאביגיל,

5. בניגוד לקלאוס, שראה בפתיחה בלבול, אי-בהירות הגיונית ותחבירית (1990: 65).

6. על "שמע" כנוסחה המקובלת בפנייה לאדם רם מעלה ראה הופמן (תשל"ו: 158-159).

7. ראה בראשית י"ז, ג.

8. על "נא" כלשון בקשה ראה בר מנג (תש"ס: 163-171).

9. ראה: ברין (1994: 87).

10. על השימוש ב"אֲדֹנֵי" ו"עבד" כניסוח של כבוד ראה: ברין (1994: 78-79).

11. ראה: בק (1990: 27).

12. הקונוטציות של המילים מעידות על שיפוט והערכה של המספר. ראה בר אפרת (תש"ס: 62).

13.

בליעל הוא מן האיפיונים החמורים ביותר במקרא. ראה: טורסיני (תשכ"ה: 132-133); קיל (תשמ"א: רנה-רנו).

כי כלתה הרעה אל ביתה וכי תמהר להושיע, מכנה את אֲדֹנֵי "בן בליעל"¹⁴ (יז). אחדות נקודות התצפית של המספר עם אלו של המוית, מחזקת את האיפיון השלילי של נבל.¹⁵

הכינוי הרומז "הזה", מוסיף גם הוא מידה של זלזול. אביגיל מרבה בכינויים קשים המכוונים לבעלה. לבד מ"איש הבליעל" היא הורשת את-שמו-לנגא: "נָקַל שמו ונָקְלָה עמו". שם העצם "נבלה" מורה על מעשי תועבה חמורים.¹⁶ הגינני נשנה בפיה בדרך מליצית ופתגמית.¹⁷ היא עושה שימוש באלטרציה: "נבל" "בן בליעל"¹⁸, לשון נופל על לשון: "נבל", "נבלה" ובתקבולת משלימה: "כי כשמו כן הוא נבל שמו ונבלה עמו". הגינני אינו מתייחס לתקריט הספציפית שבין דוד לנבל, אלא לאישיותו של נבל: "כשמו כן הוא".

בחלקו השני של הפסוק מסבירה אביגיל את מהות העוון, אותו הזכירה בראשית דבריה (כז): "ואני אמתך לא ראיתי את נערי אדוני אשר שלחת". משפט זה מאשש את הטענה, לפיה היא האשמה בתקריט.¹⁹ אולם, דווקא נסיונה להפליא את עצמה יש בו כדי להפחית מחומרת חטאה, שהרי בפועל היא לא היתה צד בסכסוך ולדוד לא היו תביעות כלפיה. דברים אלה מטרדם לפייס את דוד ולקבל את המנחה המוגשת על-ידיה.

רו הנגוד במילה "ואני". מדיגשה את בידולה מבעלה, הרגשה המוצאת את ביטוייה גם בכינויין של הנפשות הפועלות: דוד מכונה בפיה: "אֲדֹנֵי", בעוד בעלה, נבל, כינה אותו: "עבד מתפרץ" (ז). נערי דוד נקראים בפיה: "נערי אֲדֹנֵי"²⁰ (כה), ואילו בפיו של נבל הם מכונים "עבדים" ו"אנשים אשר לא ידעתי אי מזה המה" (יא). מדוע מדיגשה אביגיל את גנותו של בעלה? יש הרואים בדבריה ביטוי של זלזול, של

14. הנער המאין באביגיל למהר ולהציל את ביתה הוא דמות משנית, ובתור שכזו הוא מאיר לשלילה את דמותו של נבל. ראה: סימן (תשכ"ט: 33-35).

15. נקודת התצפית של אביגיל המכנה את בעלה "בן בליעל" זהה לזו של המספר ולזו של הנער, שגם הם מכנים את נבל בלשון זו. אחדות זו מחזקת את האיפיון השלילי של נבל. על נקודות תצפית זהות כאמצעי איפיון ראה בר אפרת (תש"ס: 44-45, 64-65). על השיפוט של המספר הורזע במרחבי ההקשר עייין: פריש (תשנ"ד: 175-189).

16. ראה למשל בכתובים הבאים: בראשית ל"ד ז, יהושע ז טו, שופטים י"ט כג-כד, שמו"ב י"ג, יב; ישעיה ל"ב ו. על ההוראות השליליות ראה גרסיאל (תשמ"ג: 139) הנ"ל (1990: 164) ושם גם הערה 2). וכן אחזקוב (תשכ"ח: 746-747).

17. על השימוש במליצה ופתגמים בנאומים המקראיים ראה ירמין (תשמ"ט: 339-341).

18. ראה גרסיאל (תשמ"ג: 139).

19. ראה דעתו של גאן (1993: 70).

20. גם המספר נוקט לשון "נערים" ראה פסוקים ה, ט, יב. יוצא, אפוא, שיש זהות בין נקודת התצפית של המספר עם זו של אביגיל, ועבדה המחוקקת את בוטותו וגסותו של נבל. על נקודת התצפית ראה בר אפרת (תש"ס: 44-45, 64-65).

אשה בוגדנית, שכל מטרתה להינשא לרוד²¹. רומה, כי הנוקטים בדרך ביאור זו שוכחים את הסיבה שבגללה נשאה אביגיל את דבריה ומתעלמים מהקשרם הטקסטואלי. אביגיל נלחמת על חייה ועל בני ביתה. היא נזעקת רק אחרי שהנער מזרז אותה לצאת לפעולה: "דעי וראי מה תעשי כי כלתה הרעה אל ארנינו ועל כל ביתו..." (י"ז). קשה להעלות על הרעת כי ברגע מכריע זה, כשחיה נתונים בכף, היא תנהג כאשת עגבים. הרעת נותנת, כי דבריה הבוטים מחד והחנופה שהיא מעטירה על רוד מאידך, נועדו לתת לרוד את התחושה שהוא צורק בכעסו. הצדקתו של רוד על-ידי הדגשת אשמתו של נבל, מעידה על תובנה פסיכולוגית דקה ומעמיקה, שכן, למרבה האירוניה, על-מנת לפרוק את רוד מועמו ולמנעו מצעדו הנמהר. עליה להצדיק כעס זה ולאחר מכן לפייסו ולהרגיעו.

כה² מהווה אנקלוזיו עם משפט הפתיחה. סיימה במה שפתחה:

כר¹ "כי אני ארני העוון" - מצהירה על העוון;

כה² "ואני אמתך לא ראיתי את נערי ארני אשר שלחת" - מסבירה את מהות העוון.

שלושת המשפטים הבאים פותחים כולם בתיבת "ועתה", מילה המעידה על מפנה ומעבר²²

כ¹: "ועתה ארני חי ה' וְחִי נַפְשְׁךָ אֲשֶׁר מִנְעַךְ ה' מִבּוֹא בְרִמִּים וְהוֹשַׁע יָדְךָ לִּי".

אביגיל פותחת בלשון שבועה: "חִי ה' וְחִי נַפְשְׁךָ". שבועה זו נמשכת אל משפט הדיקה שבבקבותיה: "אשר מנעך ה' מבווא ברמים והושע ידך לך". תיזוף לחובתו של רוד כמעשה רצח ועשיית דין לעצמו. רעיון זה הוא תימה מרכזית בדבריה, והוא יבוא על ביטוי המלא בחלקו השני של הנאום (להלן כח² - לא). חיזוק נוסף לפרשנותו התחבירית של הפסוק נמצא במקבילתו, במענה דוד לאביגיל, החוזר על אותן מילים ממש: "וברוכה את אשר פִּלְתָנִי הַיּוֹם הַזֶּה מִבּוֹא בְרִמִּים וְהוֹשַׁע יָדִי לִי. וְאִלֵּם חִי ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִנְעָנִי מִקָּרַע אֶתְךָ...".

השבועה באה להרגיש, כי דבריה אמת, כאמת הגלומה בחיי זה שבשמו נשבעה²⁴. זאת ועוד: שבועה זו עשויה להורות על הכרת תודה ושבח לה²⁵, על שמנע

21. כך נובר (תשכ"ד: 2, 135), אהרליך (תשכ"ט: 163).

22. קלאוס (67:1990) פוקלמן (1981: 501).

23. כך רש"י בפירושו על אתר. ואין לומר כי השבועה מוסבת על הקודם, היינו שלא ראתה את נערי דוד, כך לפי דברי סמית (1969: 227). גם אין לומר שהשבועה שייכת לסיפא של הפסוק:

"ועתה יהי כגבל אויבך" כפי שגורס סגל (1971: קצט), שהרי בהיגד זה נפתח משפט חדש. זאת ועוד: מילת הדיקה "אשר" קושרת בינה לבין מה שקדם לה.

24. עיין ליונשטס (תשל"ו: 484).

25. כשנוסחת "חי ה'" מתרחבת כמשפט זיקה, יש בה משום שבח לה, שם עמ' 483-484.

את רוד משפכות דמים. במוגמות ברורה היא נוקטת לשון עבר: "אשר מְנַעְךָ", כאילו כבר מנוי וגמור מעם רוד שלא לפגוע בנבל. במאמצי השכנוע שלה בעימות המשולש: רוד - נבל - אביגיל, היא מזכירה את ה' כגורם חשוב ומרכזי.

כו: "ועתה יהיו כנבל אויבך והמבקשים אל ארני רעה".

אביגיל נוקטת לשון מליצית, כזו של הנבואה הקלאסית²⁶, והיא מקללת את נבל²⁷ ואת אויבי רוד כאחד. הקדמונים האמינו בכוחה של המילה הנהגית ובכוחה של הקללה להתגשם מכוח עצמה²⁸. אביגיל כורכת את אובדנו של נבל עם כליונם של כל אויבי רוד²⁹. בדבריה אלה יש משום החמרה בהתייחסותה לבעלה³⁰. היא לא רק מגנה אותו, אלא גם מקללת אותו. אין בכוננתו לטעון שאביגיל היא אשה אוהבת רוגמת "אשת חיל"³¹, רק לציין שהיא מגיסת את כל מאמציה להצלת עצמה וביתה³². באמירתה המוצהרת היא מנסה להניא את רוד מלשפוך דם; באמירה המוצנעת והאמיתית היא מתאמצת להציל את עצמה ואת בני ביתה.

המשפט האחרון כן מצטרף אל קודמו כן¹ וביחד הם מהווים את רעיונות היסוד של נאומה³³: א. אל לא לרוד ליטול את החוק לידיו. ב. כל אויבי של רוד וכללם נבל, עתידים לקבל את עונשם מהאל.

פסוק כז: "ועתה הברכה הזאת אשר הביא שפחתך לארני ונתנה לנערים

המתהלכים ברגלי ארני".

בהיגד השלישי, הפותח כקודמיו במילה "ועתה", מגישה אביגיל לרוד מנחה. הגמול — כביטוי להכרת תודה — הוא שהיווה את עלית הסכסוך בין רוד לנבל. אביגיל יודעת, כי אין די במילים טובות וחכמות, על כן היא מביאה לרוד מנחה ועוד

26.

רש"י רואה באביגיל נביאה: "נתנבאה ברוח הקודש שלא יאריך ימים" וכן גם סגל (1971: קצט).

הצירוף התחבירי של הפועל "היה" עם כן דמיון כזה שבפרקנו, מופיע גם בנבואתו של ישעיה השני הטוען לאובדנה של האלילות. ישעיה מ"א יא-יב.

27. הקללה מכוונת גם אל נבל, שהרי בעת שנאמרים הדברים הוא שרוי בשיא עשרו והצלחתו, ועל כך תעיד זחיחות דעתו. ראה בעניין זה גם אהרליך (תשכ"ט: 164), גורדון (1980: 49).

28.

ראה יונפלד (תשל"ו: 186-188).

29.

יש המאמינים כי במילת "אויבי" היא מכוונת לשואל, כך גם גורדון (1980: 49-50); פולק (תשנ"ד: 203).

30.

ואין לומר שיש בזה סאטירה כגרסתו של פוקלמן (1981: 501).

31.

ברלין רואה באביגיל סטרוטיפ של "אשת חיל" (1983: 31).

32.

ראה שורץ (1991: 47).

33.

עניין זה מוצא חיזוקו בחלק השני של נאומה פסוקים כ"ז-2 לא.

מצביעה עליה במוחש, בכינוי הרומז: "הברכה הזאת". כדי לא לפגוע בו היא מרככת את המעשה³⁴ בלשון זהירה: לא מתת ולא מנחה היא מגישה לו, אלא: "ברכה", ועוד היא עושה כן בלשון נימוסין המיועדת לבקשה: "ונתנה"³⁵. זאת ועוד: בפנייתה זו, כבכל האחרות, מכונה דוד בפיה "אדוני", ואילו את עצמה היא מכנה בכינוי הנחיתות "שפחתך"³⁶. אביגיל מועירה את מתנתה "לנערים"³⁷. כך, בעקיפין, היא נמנעת מלפגוע בדוד. בתיאור הנערים כמי ש"מתהלכים ברגלי אדוני", היא מדגישה את מנהיגותו של דוד וחולקת לו כבוד³⁸.

תיבת "ברכה" היא מילה מנחה³⁹ בסיפור שבפרק כ"ה. הגשת הברכה על-ידי אביגיל עומדת במגמה אחת עם ברכתו של דוד לנבל, כפי שמעיד נערו של נבל: "הנה שלח דוד לברך את אדוני ויצט בהם" (יד). באמצעות דו־המשמעות של הפועל "ברך" מורגש ההבדל בין הבעל לאשתו. נבל דחה את ברכתו של דוד וקלקל את השורה, לעומתו, אביגיל מגישה לדוד "ברכה" ומקווה לתקן את המעוות. שלושת המשפטים שדנו בהם, הפותחים כולם במילה "ועתה", קשורים בצורה ובתמימה.

"ועתה חי ה'... אשר מנעך מבוא בדמים" — לשון שבועה והכרת תודה.

"ועתה יהי כנבל אויבך" — לשון קללה.

"ועתה הברכה אשר הביא שפחתך... — לשון ברכה.

פסוק כח: "שָׁא נָא לְפִשֶׁע אֲמַתְךָ".
משפט זה חותם את חלקו הראשון של הנאום, המצטיין בריבוי של פניות אישיות, ככולן מכנה אביגיל את עצמה אמתך/שפחתך. בהנחה שרוחו מפויסת היא מבקשת את סליחתו — "שָׁא נָא לְפִשֶׁע אֲמַתְךָ". פסוק כז מהווה סיזמו של תהליך, שראשיתו — הפללתה העצמית של אביגיל, המשכו — ריצויו של דוד, וסופו — זיכוי עצמה. לפי זאת יוצר פסוקנו אנקלוזיו רעיוני מהופך עם הפסוק הראשון:
פִּי אֲנִי אֲדֹנֵי הָעוֹן — מִיְקוֹד הַכֶּעַס בְּאֲבִיגִיל
שָׁא נָא לְפִשֶׁע אֲמַתְךָ — סִילוֹק הַכֶּעַס מִמֶּנָּה.

*

34. אין לומר כמו שמציע קלאוס שאביגיל הציעה את הברכה כאות לבטחונה בדוד (68:1990).
35. על הוּו של "ונתנה" במשמעות של בקשה, ראה סגל (1971:קצט); קיל (תשמ"א רנח).
36. שפחה הוא כינוי פחות מאמה, כך קיל שם עמ' רנח.
37. כך רד"ק בפירושו על אתר.
38. על ביטוי זה כמסמל מנהיגות, ניתן ללמוד מספורו של גרעון הדורש מאנשי סוכות מתן אוכל לצבאו ומכנה אותם: "העם אשר ברגלי" (שופטים ה, ה), וכך גם אומר פרעה למשה: "צא אתה והעם אשר ברגליך" (שמות י"א, ח).
39. על הגדרת "המילה המנחה" ראה: בוכר (תשכ"ד 1: 284-286).

בחלקו השני של הנאום נעלם הפן האישי. אביגיל אינה מדברת בה או כנבל. מתעמתים רק דוד וה'.
אביגיל מבטאת את האני המאמין הפוליטי שלה. היא רומזת על היחסים העכורים שבין שאול לדוד ולייעור האלוהי שנכון לדוד. בשל עדינותו של הנושא הנרון, היא משתמשת לעיתים בלשון מעורפלת ודו־משמעית. החלק הזה הוא חלק אינטגרלי מהנאום, משלים יפה את חלקו הראשון, ומשתלב בהקשר הצורני-רעיוני של הפרק כולו⁴⁰. כל הפסוקים שבחלק השני, להוציא את המשפט הפותח, מתחילים ב-ו החיבור, ואחוזים יפה האחד בשני בקשר נסיבתי.

פסוק כח: כִּי עָשָׂה יַעֲשֶׂה ה' לְאֲדֹנָי בֵּית נָאֵמָן / כִּי מִלְחָמוֹת ה' אֲדֹנָי נִלְחַם / וְרַעָה לֹא תִמָּצֵא בְךָ מִיְמֶיךָ.
כאמור, מגלה אביגיל בקיאות במדיניות הישראלית⁴¹. היא יודעת על מאבקי הכוח שבין שאול ודוד, ומביעה את אמונתה, כי יום יבוא⁴² והבטחתו של ה' לדוד להקים לו בית מלוכה תתיקים³⁴ בשל שתי סיבות עיקריות: א. כי⁴⁴ הוא נלחם את מלחמות ישראל, שהן מלחמות ה'⁴⁵: "כי מלחמות ה' אֲדֹנָי נִלְחַם". היא רואה בדוד מנהיג לאומי, ולא "עבר מתפרץ", כדברי בעלה (י); ב. דוד הוא אדם מוסרי, אשר מעולם לא דבק בו רבב של חטא: "ורעה לא תמצא בך מימיך"⁴⁶.
באמצעות הנחות אלה מפתחת אביגיל את הרעיון, שהחלה בו בחלקו הראשון של נאומה (כז), לפיו אֵל לו לדוד להיכשל בשפיכות דמים. אמנם, במלחמותיו נשפך דם, אך יש הצדקה למלחמותיו מאחר שהן "מלחמות ה'". אך מעשים המוצדקים ומותרים בשדה הקרב אסורים בחיים האזרחיים.

פסוק כט: וַיָּקָם אֶדָם לְרִדְפָךָ וּלְבַקֵּשׁ אֶת נַפְשְׁךָ / וְהִיתָה נַפְשׁ אֲדֹנָי צְרוּרָה כְּצִרוֹר הַחַיִּים אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ / וְאֵת נַפְשׁ אִיבֶיךָ יִקְלַעְנָה בְּתוֹךְ כַּף הַקֶּלֶעַ.

40. ולא כדברי מקרטר הרואה בחלק השני תוספת תניינית (1985:401-398).
41. כנראה שדבר משיחתו של דוד היה ידוע. ראה קלאוס, (1990:68).
42. על "כי" במשמעות זמן ראה בראשית כ"ז, א, שמות ג, כא ועוד.
43. על "בית נאמן" במשמעות שושלת, ראה שמו"ב ז, טז; מל"א י"א, א, לח, וכן דבריהם של רש"י, רד"ק, ירוסף קר"א. ראה גם סמית (1969:225).
44. תיבת "כי" משמשת כאן במשמעות סיבה.
45. בלשון "מלחמות ה'" מכנה שאול את המלחמות שדוד נוטל בתן חלקי. ראה שמו"א, י"ח, יז, וראה עור מקרטר (1985:399).
46. מילת "ורעה" עם זו החיבור שבראשו, מושכת עצמה אל מילת הסיבה "כי" שבמשפט הקודם. היא סינונית לחטא ומשמשת מילה מנחה בנאום ובפרק כולו. ראה בעניין זה להלן. תיבת "תמצא" היא לשון עבר כדברי הרד"ק: "עתידי במקום עבר כמו: 'לא נמצאה' ומילת מימך מוכיח וה' עור בעניין זה ראה מקרטר (1985:399). ועוד עייני: איזב כ"ז, ו.

לנסיונות ההרתעה שלה מוסיפה אביגיל טיעון נוסף. היא גורסת כי לה' לבדו המשפט, הוא יגן על דוד בחירו מפני כל אויביו, הם יאבדו והוא יינצל. לאיזה אויבים מכוונת אביגיל? אפשר, כי לאויבים ככלל ואז מילת "אדם" היא שם עצם כללי.⁴⁷ יש הרואים במילה "אדם" רמזיה לאויבו הגדול מכולם – לשאול.⁴⁸ גישה זו נסמכת על פניות קודמות של דוד לשאול ואפשר כי הם משתקפים בדברי אביגיל:

דוד פונה לשאול: "אל יפול לב אדם עליו (שמו"א י"ז, לב); דוד מוכיח את שאול: "למה תשמע את דברי אדם... " (שם כ"ד, ט). דוד מתלונן לפני שאול: "אחרי מי אתה רודף... " (שם, שם יד). או: "למה ארוני רודף אחרי עבדו" (שם כו יח). דוד מאשים את שאול: "ואתה צדה את נפשי לקחתה" (שם, כ"ד, יא).

דברי אביגיל הופכים נמצאים יותר, היא עושה שימוש בתקבולות, בפתגם חכמתי ובמטאפורה:

ויקם אדם לרדפך

(ויקם אדם) ולבקש את נפשך — תקבולת נרדפת חסרה.

והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך
ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע — תקבולת ניגודית.

תחת השגחתו של ה' — "את ה' אלהיך", שרוי דוד בביטחון, בדומה לתכלתו המוגנת של צדור. דוד יישאר בארץ החיים,⁴⁹ מוגן ובטוח, כמו בצרור שבו ספונים ונצורים האנשים החיים. לא כן אויבי דוד, המשולים אנטייתית כמי שנתונים בכף הקלע, חסרי ביטחון, אובדים ועומדים בכל רגע להיות מוטלים ממנה והלאה. האסוציאציה שמעורר ציור אובדנם של האויבים בכף הקלע לסיפור דוד וגלית — הוא רמז ברור לגורלם המר של אויביו האחרים.

פסוק לילא; "והיה כי יעשה ה' לאדני ככל אשר דיבר את הטובה עליך וצדך
לנגיד על ישראל. "ולא תהיה זאת לך לפוקה ולמכשול לב
לאדני ולשפך דם חנם ולהושיע אדני לך."⁵⁰

אביגיל שבה ומצהירה בדרך החזרה המקשרת,⁵¹ כי ייעודו של דוד להיות מלך

47. כך מקרט (339:1985).

48. ראה פוקלמן (507:1981), סגל (1971: ר), קיל (תשמ"א: רנס) רד"ק ורלב"ג בפירושיהם

על אתר.

49. ראה: יוסף קרא, יוסף כספי, סגל (1971: ר). מקרט מאמין כי "צדור החיים" מקביל

לספר החיים (399:1985). על נסיונות ביאור אחרים על סמך ממצאים מהמרח הקדום ראה ליכט (תשל"ב: 769-770).

50. שני הפסוקים כרוכים אחד בחברו כמשפט תנאי ותוצאה.

51. בפסוק כח היא מצהירה על מלכותו של דוד: "כי עשה יעשה ה'" ועתה היא שבה לעניין

זה באותן המילים ממש: "כי יעשה".

על ישראל נובע מצו עליון.⁵² דבריה בפסוק ל מהווים המשך והרחבה לפסוק כח, והיא גם כופלת דבריה לצורך הדיגש.

פסוק כח: "כי עשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן".

פסוק ל: "כי יעשה ה' לאדוני ככל אשר דבר את הטובה עליך וצדך לנגיד על

ישראל".

"טובה" היא המקבילה הריטורית "לנגיד". איזכור "הטובה" נשמע כהד חוזר מפיהן של כמה מהדמויות בספר שמואל, המעורבות בקונפליקט המדיני: שמואל מוכיח את שאול אחרי שהעוה בהעלאת העולה בגלגל: "בְקֶשׁ לוֹ ה' אִישׁ כִּלְבֹּבוֹ וַיְצוּהוּ ה' לַנְּגִיד עַל עַמּוֹ" (שמו"א י"ג, יד). באותן המילים ממש מציעים שבטי ישראל את המלוכה לדוד אחרי מות אבנר: "ויאמר ה' לְךָ אֶתֶּה תִרְעָה אֶת יִשְׂרָאֵל וְאַתָּה תִּהְיֶה לַנְּגִיד עַל יִשְׂרָאֵל (שמו"ב ה, ב). במשפט דומה מוכיח דוד את מיכל שלעגה לו על פיוזו לפני ארון ה': "לפני ה' אשר בחר בי מאנך ומכל ביתו לְצִוֹת אֶתִּי נָגִיד עַל עַם ה' (שם ו, כא). החזרה על המשפט במדויק בפיה של אביגיל מוכיח, כי מלכותו של דוד היא בבחינת צו הגדל, ידוע לכל, ודאי, ואינו ניתן לערעור או שינוי.⁵³ על רקעם של דברים אלה תובן נימת האזהרה החמורה: "ולא תהיה זאת לך לפוקה ולמכשול לב". לאמור: הנקמה עלולה להיות לרועץ למי שעומד להיות מלך. בפסוק כח היא מזכירה את עברו הנקי, בפסוקנו היא דואגת שגם עתידו יהא ללא רבב.⁵⁴ בניסוח בוטה וישיד יותר היא מזהירה: "ולא תהיה זאת⁵⁵ לך לפוקה ולמכשול לב.

פסוק לא² "והטב ה' לאדני וְנִכְרַתְּ אֶת אֲמֹתֶיךָ".

דברי הסיום של אביגיל יוצרים אנקלדוזי: סיימה במה שפתחה.⁵⁶ הנגיעה האישית שלה ארוגה בנאום כולו. בפתחה היא נוקטת בכינויי הגוף: "אני", "בי" ומכנה עצמה בכפל לשון של עליבות: "אמתך". בדרך זו היא מבקשת למקד את תשומת ליבו של דוד בה. בהמשך, לאחר שחילתה פניו בברכה (כז), מגיעה עת הסליחה: "שֵׁא נָא לַפְּשַׁע אֲמַתְךָ" (כח), ובסיום היא מבקשת: "וזכרת את אמתך".

52. על "נגיד" בהוראת מלך ראה: מקרט (399:1985).

53. "עשיית טובה" הוא מונח הלכות מהטרמינולוגיה של כריחת בריחות. מקרט (399:1958).

54. ראה גורדון (1980: 46, 43), סמית (1969:226).

55. תיבת "זאת", רומזת לעניין הנקמה. ראה פירושו של רד"ק. מילה זו נמשכת אל הסיפא

של הפסוק: "ולשפך דם חנם ולהושיע אדוני לך". וראה בעניין זה פירושיהם של סגל (1971: ר, ר

רא, קיל (תשמ"א: רס).

56. פסוק כח, החותם את חלקו הראשון של הנאום מהווה אנקלדוזי עם פסוק כד, ופסקונו

הוא חותמו של הנאום כולו.

הציונים האישיים משרתים את מגמת הנאום ובה בשעה מעידים גם על תהליך שהיא עוברת: מחרדה להעזה, ולבסוף — לתחושת ביטחון. מההווה אל העתיד: "זוכרת את אמתך".

חלקו השני של הפסוק הוא משפט תנאי:⁵⁷ "וְהִיטֵב ה' לְאֹדְנֵי". היגד זה מהווה חזרה מקוצרת על מה שכבר הסעימה חזור והדגש (כח², לא²), לאמור, שרוד ימלוך בעזרתו של האל, אלא שהפעם היא כורכת בזה את עצמה ומבקשת "שֵׁא נָא". למה היא מכוונת בבדייה אלה? יש הרואים בבקשתה אופורטוניזם ומניפולטיביות, כמי שסומכת על יופיה, צופה לתמורות פוליטיות שבעקבותיהן יעלה דור למלוכה, ומבטיחה לעצמה מפלט אישי.⁵⁸ אלה התולים בדבריה כוונות אינטימיות, מוציאים את הדברים מהקשרם, לוקים בפרשנות יתר ומושפעים מהסיוס הרומנטי של הסיפור (לט-מב). אביגיל נתונה במצב קשה, חרבו של דוד תלויה מעל ראשה. אין להעלות על הדעת, כי שעה שהיא נלחמת על חיי בני ביתה, ובעוד עתידה הקרוב והמייד אינו בטוח, היא תעסוק בתכנון עתידה הרחוק.

הדברים מתבארים רק מתוך הקשרם. על כן יש לראות בבקשתה: "זוכרת את אמתך" היגד כללי ולא מוגדר שאינו מרמז לשכר או גמול⁵⁹, רוצה לומר, שיזכרנה לטובה כמי שמנעה אותו משפיות דמים.⁶⁰ אמירה כזו משקפת גם את ביטחונה שאכן התקוות הפוליטיות נבואיות בדבר מלכותו יתממשו.

בקשתה של אביגיל מזכירה את דבריו של יוסף בבית האסורים, כשביקש את חסרו של שר המשקים, שזה עתה פתר את חלומו לטובה: "כי אם זכרתני אתך כאשר ייטב לך ועשית נא עמדי חסד והזכרתני אל פרעה והוצאתני מן הבית הזה" (בראשית מ, יד). צירופן של המילים הזרות בהקשר לגדולה הצפויה בעתיד לשני האישים אינו מקרי. מעליבותו של יוסף גזרת אנאלוגיה לאביגיל. בדומה ליוסף היא מאתתת על מצוקה ואומללות, שהם פרי האיום על חייה וחי משפחתה — מזר, והחיים לצידו של איש המוגדר בפי כל "בן בליעל"⁶¹ — מאידך.

57. ראה דברי סגל (1971:רא).

58. נאן מאמין כי אביגיל מציעה להצטרף אל דוד (1993:71), לבטח סבור כי נשבתה בקסמיו של דוד והיא מציעה עצמה לו (1978:18-19). בובר קובע כי "קולה אינו קול תמים" (תשכ"ד 135:2).

59. גם לא נראים דבריו של פוקלמן שאביגיל בקשה שרוד יקלס מעשיה, והסיפור שלפנינו

הוא פירעון בקשתה זו (1981:511).

60. ראה פירושו של רד"ק על אתר, סמית (1969:226) ואחרים.

61. ראה לעיל עמ' 3.

אחדות מבנה צורה ומסר בנאום אביגיל
הנאום מורכב משני חלקים בעלי תימה מרכזית אחת ולשונה — הימנעות מוחלטת משפיות דמים.

חלק ראשון: פסוקים כד-כה¹ — איסור שפיות דמים ונקמה מן ההיבט האישי.
חלק שני: פסוקים כח² - לא¹ — איסור שפיות דמים ונקמה מן ההיבט של היעוד הלאומי⁶².

בשני החלקים מילים וביטויים זהים: חי ה' וחי נפשך (כו) — נפשך...נפש אדוני...נפש איביך (כט); מבוא בדמים (כו) — ולשפוך דם (לא); יהיו כנבל איביך (כו) — ואת נפש איביך יקלענה (כט); איביך המבקשים אל אדוני רעה (כו) — ורעה לא תמצא בך מימך (כח).

בשני החלקים מופיעים אותם הרעיונות:

נושא ההימנעות משפיות דמים

חלק א (כד-כה¹)

חלק ב' (כה²-לא¹)

"חי ה'... אשר מנעך מבוא בדמים"

"ולא תהיה זאת לך לפוקה... ולשפוך

דם חינם ולהושיע אדני לך" (לא)

נושא נפילתם של אויבי דוד

חלק א' (כד-כה¹)

חלק ב' (כה²-לא¹)

"ועתה יהיו כנבל אויביך והמבקשים"

"ואת נפש איביך יקלענה בתוך כף הקלע (כט)

המתאם הצורני של שני החלקים הוא חלקי מפני ששני החלקים אינם שווים

באורכם, והתקבולת ביניהם אינה מושלמת ואינה סימטרית⁶³.

שלוש פעמים במהלך הנאום: בפתיחה, כאמצע ובסיום, פונה אביגיל אל דוד בבקשה אישית, הנאמרת בלשון נמוסין כמעט זהה בכל שלוש הפעמים: פ ת י ח ה: "ותדבר נא אמתך... ושמע את דברי אמתך" (כד); א מ צ ע: "שֵׁא נָא לפשע אמתך" (כח); ס י ו ס: "זוכרת את אמתך" (לא). שלוש הפניות יוצרות, לכאורה, אפקט מבני מושלם, אולם חלוקתם בנאום אינה סימטרית.

הפניות האיטיות הן בעלות משמעות ריטורית-פסיכולוגית ונועדו לשכנע את

62. בניגוד לחלוקתו של פוקלמן לשני חלקים: לעבר ולהווה (1981:509-510).

63. בניגוד לחלוקה המדוייקת של פוקלמן ל-11 שורות (1981:497), ובניגוד לשלמות

הקונצטרית שמדבר עליה קלאוס (1990:71).

דוד. בתנופה, בתחינה ובנסילת האשמה על עצמה, מכניסה אביגיל את עצמה לעין הסערה, כל זאת — כדי למקד את תשומת לבו של דוד בה. היא מסבכת עצמה בקונפליקט ואחר כך מתירה ומרחיקה עצמה ממנו, עד כדי תחושת ביטחון המביאה אותה לבקש: "זכרת את אמתך". איזכורה האישי ארוג בעורמה ובחכמה, בניסיונה למנוע את דוד מהרג בני ביתה. במהלך נאומה מפנים החשש והזהירות את מקומם להיגדים ברורים וישירים. בעוד הטון כלפי עצמה הופך מינורי, באותה מידה גוברת העזתה כלפי דוד והיא מזהירה ואלי גם מאיימת: "ולא תהיה זאת לך לפוקה ולמכשול לב".

מוטיב החטא, בדרגות שונות של חומרה, עובר כציר מרכזי בנאום והוא מופיע בהיגדים, בחלקם ישירים ובחלקם מוסוים. אביגיל מאשימה את עצמה "בי העין" ובהמשך היא מבקשת: "שֵׁא נא לפשע אמתך". היא תולה פשעים בנבל: "נָבְלָה עִמּוֹ". היא משיביעה את דוד שימנע עצמו "מבוא בדמים", מזכירה לו את עברו הנקי מחטא: "זרעה לא תמצא בך מימך"⁶⁴ ומתחננת לפניו שלא ירצח כדי שלא יחשב לו הדבר: "לפוקה ולמכשול לב". תיבת, אָרְנִי כלשון נימוסין, שזורה בכל פסוקי הנאום ומעניקה משנה חיוזק לאחדותם.

נאום אביגיל בזיקה של צורה ונושא לפרקים כ"ד, כ"ו, כ"ז.

לנאום אביגיל זיקות תימטיות ולשוניות למעגל הסיפורי הקרוב אליו ביותר — פרק כ"ה, ולמעגלים המרוחקים יותר — פרקים כ"ד, כ"ו. בפרקים אלה נדרף דוד על-ידי שאול. מצב זה מונצח בנאום ברמיזה: "ויקם אדם לרדפך ולבקש את נפשך". בפועל זה ממש מאשים דוד את שאול: "אחרי מי אתה רִדַּף" (כ"ד, יד); וכן "למה זה ארוני רודף אחרי עבדך" (כ"ו, יז); או: "כאשר ירדף הָקָרָא בהרים" (כ"ו, כ). דוד כאביגיל, נוקט בלשון "אדם" וטוען בפני שאול: "למה תשמע אל דברי אדם" (כ"ד, ט). אביגיל רומזת לייעוזה של דוד להיות מלך ודוד מכנה את שאול במלוא הכבוד הראוי: "אָרְנִי המלך" (כ"ד, ח). גם כשהוא מוכיח את שאול הוא מכנה אותו "מלך ישראל" (כ"ד, יד; כ"ו, יז).

נושא שפיכות הדמים הוא תימה מרכזית במחזור הסיפורים כ"ד, כ"ה, כ"ו. כ"ו. שאול שרוי במאמץ להרוג את דוד. דוד נמנע מלשפוך את דמו של שאול, ואלו עתה מתאמצת אביגיל למנוע את דוד מלרצוח את נבל.

.64. ראה לעיל.

.65. על המשותף בין פרקים כ"ד כ"ו ראה גורדון (1980:47-50).

נאום אביגיל בזיקה של צורה ונושא לפרק כ"ה

כוחו של הנאום במידת ההשפעה הגדולה שהיתה לו על דוד והיא ניכרת בתגובתו של דוד, המאמץ לו את מילותיה של אביגיל⁶⁶:

"ברוך ה' אלהי ישראל... (לב)

"ברוך טעמך וברוכה את" (לג)

"אשר קָלַתְנִי היום הזה מבוא

בדמים והושע ידי לי" (לג)

"ואולם חי ה' אלהי ישראל

אשר מנעני מהרע אותך כי לולא מהרת

ותבוא... (לד)

"ויקח דוד מידה את אשר הביאה לי" (לה)

"ראי שמעתי בקולך" (לה)

"ואשא פניך" (לה)

פרט לכך יש עוד הקבלות לשוניות בין הנאום לפרק.

פרק כ"ה

כה לחי (ו)⁶⁷

נערים (ה); נעריך (ח); נערי דוד (ט)

נער אחד מהנערים (יד); לנעריה (יט)

איש מפני אדוני (י)

איש... (י) אנשים (יא)

הוא בן בליעל מדבר אליו (יז)

כה יעשה אלהים לאיבי דוד (כב)

את אשר הביאה... (לה)

מדבר אליו (יז); וידבר באביגיל (לט)

וידברו אליה (מ)

אמתך לשפחה (מא)

וחמש נערותיה ההולכות לרגלה (מב)

צמד המלים "דע" וטוב" בצורתיהן השונות משמשות מילים מנחות בפרק

ובנואתם משתקפת גם בנאום.⁶⁸

.66. ראה בעניין זה דברי פוקלמן (1981:511-514).

.67. "לחי" לשון חיים. כך סגל (1971:קצח).

.68. גורדון אמנם מזכיר את החזרות המרובות של "טוב" ו"דע" במחזור הפרקים כ"ד-כ"ו אך אינו מסיק את המסקנות המתבקשות (1980:48).

הפועל "טוב" בפרק הפועל "טוב" בנאום

טובת שכל (ג)

והיה כי יעשה ה' לאדוני ככל אשר דבר הטובה

עליך (ל)

כי על יום טוב באנו (ח)

והאנשים טובים לנו מאד (טו)

וישב לי רעה תחת טובה (כא)

ולב נבל טוב עליי (לו)

והטיב ה' לאדוני (לא)

הציטטות לעיל מורות על מגוון הוראותיו של הפועל "טוב", המלמד על: חכמה

(ג); יום חג (ח); טוב לב (טו); גמול, שכר (כא); שמחה (לו); יעוד המלוכה (ל לא).

הפועל "רעע" בפרק

רע מעללים (ג)

והמבקשים אל אדוני רעה (כו)

כי כלתה הרעה אל אדוננו (יז)

וישב לי רעה תחת טובה (כא)

ואולם חי ה'... אשר מנעני מהרע אותך (לד)

ואת עבדו חשך מרעה (לט)

ואת רעת נבל השיב ה' בראשו (לט).

גם פועל זה מופיע במספר משמעותות: רשע (ג, לט); צרה ואסון (יז); כפיות

טובה (כא); פגיעה, נזק (לז); חטא (לט, כח).

ה"טוב" ו"הרע" על רב-משמעותיותם ועל הניגוד המהותי שבניהם, מעבירים

היטב את המסר של הפרק, לפיו אין להפר את האיזון שבין הטוב לרע. הגיבור מהלך

על החבל הדק שבין עשיית הטוב והרע. הרישעה והחטא עלולים להרחיקו מהגמול

הטוב. הסיפור הוא סיפורם של הטובים והרעים. כשהטובים יוצאים נשכרים, והרשעים

— רמס בראשם. הנמנע מהרע, דוד — יצלח למלכות; והרשע קשה הלב — ימצא את

מותו בידי שמים.

במה כוחו גדול

עם כל השבחים שהרעפנו על הריטוריקה של אביגיל יש להבין, כי דוד הנוצר

את זעמו אינו עושה כן רק בשל חכמתה של אביגיל או בגין יופיה. אין די בדברים

חכמים כדי לשנות טיבו ויצרו של אדם. דוד מתעשת בשל היותו אדם רציונאלי

ואנושי. וכך מהווה הבלגתו השלמה לדמות שתוארה בפרקים כ"ד, כ"ו. מסקנה זו

מקבלת חיזוקה מהאנאלוגיה לסיפור תמר הנאנסת על ידי אמנון אחיה (שמו"ב י"ג).

תמר המנסה להניא את אמנון אחיה ממעשה האונס, שרזיה בצב דומה לזה של

185 אמנות ומשמעות בנאום אביגיל

אביגיל. שתיהן עומדות מול גבר שעלול באחת להרוס את חייו. הוא בעל מעמד

חברתי גבוה, ונכונה לו קריירה פוליטית, העלולה לקרוס בגין המעשה שיעשה.

שתיהן מגייסות ריטוריקה מתחכמת הדומה בתימה ובמבנה.

אביגיל

תמר

פנייה מנומסת:

אדוני (כה)

אחי (יב)

פנייה אל הרגש ואל ההגיון

אל נא ישים אדוני את לבו (כה)

אל אחי אל תענני (יב)

הערכה שיפוטית של המעשה:

מבוא בדמים (כו) ולשפוך דם (לא)

ולא תהיה זאת לך לפוקה

ואתה... כאחד הנבלים בישראל (יג)

על אודות הרעה הגדולה הזאת מאחרת (טז). ולמכשול לב (לא)

הצעת פתרון:

דבר נא אל המלך (יג)

אל נא ישים אדוני את לבו (כה)

ועתה הברכה... (כו)

יהיו כנבל אויבך... (כו)

ואת נפש אויבך יקלענה... (כט)

לשונות משותפים:

אל נא ישים אדוני את לבו (כה)

נבל שמו ונבלה עמו (כה)

ואני אמתך לא ראיתי... (כה)

וצוך לנגיד על ישראל (ל)

ועתה חי ה' וחי נפשך אשר

מנעך ה' מבוא בדמים. (כו)

נערי אדוני אשר שלחת... (כח)

ורעה לא תמצא בך מימך (כח).

ימנעני... (יג)

על אודות הרעה הגדולה הזאת מאחרת

אשר עשית עמי לשלחני (טז)

בניגוד לאמנון הנותן ליצרו לשלוט בו וגורם בכך לתגובות שרשרת הרות אסון,

ידע דוד לכבוש את זעמו ולחזור בו. האנאלוגיה מאירה את דמותו של דוד מצד

האיפוק, הריסון ויכולת ההבלגה כפרי של שיקול דעת.

- א' סימון, "הדמויות המשניות בסיפור המקראי", בתוך: דברי הקונגרס העולמי
החמישי למדעי היהדות, א, ירושלים תשכ"ט, עמ' 31-36.
- פ' פולק, הסיפור במקרא, תל אביב תשנ"ד.
- ע' פריש, מעגלי הקשר לעומת נקודות ביקורת: תרומת מעגלי ההקשר להשיפת עמדת
המספר המקראי כלפי ביקורת מפי רמות. בתוך: דפים למחקר בספרות, 9,
תשנ"ד, עמ' 175-194.
- י' קיל, ספר שמואל א', ירושלים תשמ"א.
- ג' קלאוס, עיונים בסיפור המקראי, תל אביב 1990.
- A. Black "The Pleasure of Her Text" *Feminist Readings of Biblical and
Historical Texts*. Philadelphia 1990 pp. 25-44.
- A. Berlin, *Poetics and Interpretation in Biblical Narrative*, Great Britain
1983.
- J.F. Fokkelman, *Narrative Art and Poetry in the Books of Samuel*, Assen
1981 pp. 493-528.
- M. Garsiel, "Wit Words and a Woman: Samuel 25" in *On Humour and
the Comic in the Hebrew Bible* 1990.
- R.P. Gordon "David's Rise and Saul's Demise; Narrative Analogy in I
Samuel 24-25" *Tyndale Bulletin* 31 (1980) pp. 37-64.
- D.M. Gunn and D.N. Fewell, *Narrative in the Hebrew Bible*, Oxford
1993.
- D.J. Levenson, "I Samuel 25 as Literature and as History", *CBQ* 40
(1978) pp. 11-28.
- P.K. McCarter, JR., *I Samuel — A new Translation with Introduction,
Notes and Commentary, AB*, New York 1985.
- R.M. Schwartz, "Adultery in the House of David" *Semina*, 54 (1991), pp.
35-55.
- A. Schulz, "Narrative Art in the Books of Samuel" in *Narrative and
Novella in Samuel*, Studies by Hugo Gressmann and other
Scholars (1906-1923), Translated by D.E. Orton, Sheffield 1991.
- H.P. Smith, *The Books of Samuel*, ICC, Great Britain 1969.

תפקידו הספרותי של נאום אביגיל

- א. להשפיע על החלטתו של דוד ועל ידי כך לקדם את העלילה.
- ב. להאיר את אישיותה המיוחדת של אביגיל, ולקדם את מי שעתידה להיות
אשתו של דוד.
- ג. להבליט את האיפוק והמוסריות של דוד. שקול הרעם שהוא הפעיל בעימות
עם שאול עומד לו גם עתה כשיצריך וכעסו חזקים.
- ד. הנאום מהווה אמצעי משהה. הוא קוטע את הרצף האינטנסיבי של
ההתרחשויות. בעוד העלילה נעה במהירות רומטית אל עבר השיא המאיים שלה,
מהווה הנאום אמצעי משהה ומותח שלאחריו באים המפנה וההתרה.
- רשימה ביבליוגרפית

- י' אבן, מילון מונחי הסיפורת, ירושלים, תשל"ח.
- א' ב', אהרליך, מקרא כפשוטו, ב, ירושלים תשכ"ט.
- ש' אחיטוב, "נבל", בתוך: אנציקלופדיה מקראית, ה, טורים 746-747.
- מ' כובר, "סגנון המילה המנוחה בספורי התורה" בתוך: דרכו של מקרא, ירושלים
תשל"ח (1), עמ' 284-299.
- הנ"ל, "חכמת נשים ופעלן", בתוך: דרכו של מקרא, עמ' 135-138.
- ש' בר אפרת, העיצוב האמנותי של הסיפור במקרא, ירושלים תש"ם.
- מ' בר מגן, "המלה 'נא' במקרא", בית מקרא, פא (תש"ם), עמ' 163-171.
- ג' ברין, סוגיות במקרא ובמגילות, תל אביב, 1994.
- מ' גרסיאל, ספר שמואל א': עיון ספרותי במערכי השוואה, באגלוגיות ובמקבילות,
רמת גן תשמ"ג.
- י' הרפמן, "לשימושו של שתי נוסחאות פתיחה, תרביץ מו (תשל"ז), עמ' 157-180.
- מ' וינפלד, "קללה" בתוך: אנציקלופדיה מקראית (ז), תשל"ז עמ' 185-192.
- ז' ויסמן "הנאומים ותכונותיהם" בתוך: מבוא למקרא (ב), האוניברסיטה הפתוחה,
יחידה 5 תל אביב תשמ"ט עמ' 338-342.
- י' זקוביץ, "גבורה מעל גבורה" - ניתוח ספרותי של מלכים ב פרק ה, תל אביב, 1985.
- ג' ה' טור סיני, "בלילעל", בתוך: אנציקלופדיה מקראית, ב, טורים 132-133.
- ש' א' ליתשטם, "שבועה", בתוך: אנציקלופדיה מקראית, ז, טורים: 479-491.
- י' ש' ליכט, "צדור החיים", בתוך: אנציקלופדיה מקראית, ו, ירושלים תשל"ב, טורים:
769-770.
- מקראות גדולות, הכתר, מהדיר ועורך מדעי מנחם כהן, רמת גן תשנ"ג.
- מ' צ' סגל, ספרי שמואל, ירושלים 1971.